

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра вікової та педагогічної психології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 27 Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях

психології

(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність _____

053 Психологія

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійна програма _____

Психологія

(назва спеціалізації)

освітній ступінь _____

бакалавр

(бакалавр/магістр)

інститут, факультет, _____

Психолого-природничий

(назва інституту, факультету,)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни *ВК27 «Методика проведення*

психологічної експертизи в різних галузях психології» для здобувачів освітнього ступеня бакалавр галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 Психологія за освітньо-професійною програмою Психологія.

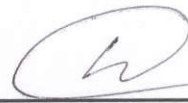
Мова навчання: українська

Розробник: **Назаревич В.В.** кандидат психологічних наук, доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри вікової та педагогічної психології *

Протокол від « 27 » серпня 2019 року № 7

Завідувач кафедри
вікової та педагогічної психології

(проф. Павелків Р.В.)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету за спеціальністю 053 Психологія

Протокол від « 17 » вересня 2019 року № 6

Голова навчально-методичної комісії

(Сяська І.О.)
(прізвище та ініціали)

© Назаревич В.В., 2019

© РДГУ, 2019

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –3	053 Психологія (шифр і назва)	Нормативна	
	053 Практична психологія (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 05 Соціальні та поведінкові науки	Рік підготовки:	
Змістових модулів –7		3-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		5-й	5-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних –4 самостійної роботи студента - 8		Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	
	16 год.	6 год.	
	Практичні, семінарські		
	10 год.	2 год.	
	Лабораторні		
	10 год.	2 год.	
	Самостійна робота		
54 год.	80 год.		
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета Даний курс припускає вивчення теоретико-методологічних аспектів використання психологічної експертизи на практиці. Мета викладання дисципліни полягає в ознайомленні студентів з основними підходами щодо організації та проведення психологічної експертизи в різних закладах, її метою, основними завданнями та предметом вивчення, загальнотеоретичними принципами та процедурою експериментальних досліджень психологічної експертизи. Предметом вивчення навчальної дисципліни «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології» є вивчення психологічних знань і методів наукової психології, що дозволяють об'єктивно встановлювати й оцінювати психологічні особливості, причини і внутрішні механізми конкретних вчинків людей, яких залучено до сфери кримінального і цивільного судочинства.

В основі побудови курсу лежать наступні розділи: предмет психологічної експертизи, принципи та методи психологічної експертизи, організація

психологічної експертизи, психологічна експертиза у різних галузях психології, судово-психологічна експертиза, психологічна експертиза в медичних установах, психологічна експертиза соціальних служб.

Отримані знання складають базові компетенції

- сутність психологічної експертизи;
- умови та ситуації, які потребують проведення психологічної експертизи;
- основні етапи, правила інструктивні документи;
- вимоги до експертного висновку.
- кваліфіковано провести психологічну експертизу;
- доцільно вибрати методи дослідження;
- професійно оформляти підсумки психологічної експертизи;
- донести до клієнта в зрозумілій формі її результати;
- планувати корекційні заходи на основі психологічної експертизи.

3. Очікувані результати навчання

4. Компетенції	Критерії компетенцій
Загальні компетенції	Компетенції соціально-особистісні (КСО) – гуманістична спрямованість (КСО-1); – особиста і соціальна відповідальність (КСО-2); – почуття власної гідності й повага гідності інших людей (КСО-3); – емпатійність, толерантність (КСО-4); – розуміння та сприйняття етичних і моральних норм науково-дослідницької і професійної діяльності (КСО-5); – креативність, здатність до системного мислення (КСО-8); – адаптивність і комунікабельність (КСО-9); – наполегливість у досягненні мети (КСО-10); – турбота про якість виконуваної роботи (КСО-11); – володіння навичками логічної побудови наукового тексту, усного мовлення, уміння аргументувати свою наукову, громадянську та професійну позиції (КСО-12); – володіння навичками чітко формулювати і викладати думки письмово та в усній формі іноземною мовою (КСО-13); – залучення і використання у професійній діяльності новітніх інформаційних технологій, здатність до прийняття самостійних рішень у нестандартних ситуаціях (КСО-14).
Загально-наукові компетенції	– розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства і уміння їх використовувати у

(КЗН)

професійній діяльності та всебічно аналізувати історичні процеси, події та факти з наукових позицій їх тлумачення (КЗН-1);

– знання специфіки і основних напрямів освітнього та наукового співробітництва і взаємовпливу у глобалізованому світі (КЗН-6);

– дослідницькі навички (КІ-5). Професійні компетенції: Загально-професійні компетенції (КЗП)

– уміння застосувати на практиці базові та інструментальні цінності психології, розуміння соціальних і психологічних наслідків своєї професійної діяльності (КЗП);

– бути готовим до участі у здійсненні управлінських заходів для вирішення ситуацій, які утруднюють соціальне функціонування окремих індивідів, сімей, груп, громад (КЗП-1);

– бути здатним до координації зусиль різних організацій психологічної сфери щодо вирішення психологічних проблем і завдань в інтересах психологічного захисту груп ризику (КЗП-2);

– сприяти підвищенню організаційної культури психологічних служб (КЗП-3); – володіння навичками аналізу соціального та фізичного середовища, інфраструктури забезпечення благополуччя різних груп населення (КЗП-4);

– готовність до участі в підготовці, організації і проведенні психологічних досліджень з метою виявлення психологічно значимих проблемних ситуацій, визначення стратегій, методів їх вивчення і вироблення рекомендацій з їх вирішення (КЗП-5);

– володіння навичками обробки психологічних даних і соціальної статистики на основі використання сучасних інформаційних технологій, спеціалізованого програмного забезпечення (КЗП-6);

– уміння оформляти і представляти результати науково-дослідницької і науковоприкладної роботи у відповідності із нормативними документами та стандартами (КЗП-7);

– здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в команді (КЗП-10);

– володіння навичками моніторингу і контролю діяльності окремих працівників і підрозділів закладів психологічних служб (КЗП-11);

	- уміння критично оцінювати принципи і механізми професійної діяльності в рамках обраного профілю і конкретного випадку (КЗП-12); - готовність до медико-психологічної діяльності у закладах психологічних служб (КЗП-13).
Спеціалізовано-професійні компетенції (КСП)	- застосування технологій професійного втручання, здійснення соціально-правового захисту та представництво інтересів клієнтів (КСП-5); - уміння налагоджувати, підтримувати і розвивати міждисциплінарне професійне співробітництво, корпоративну відповідальність на основі знання системи органів і служб, які задіяні до роботи із складними життєвими обставинами клієнтів (КСП-6); - володіння навичками роботи з комп'ютером, використання інформаційних технологій для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі психології (КСП-10).

Програмні результати навчання:

- здатність використовувати концептуальні знання, застосувати інноваційні підходи для вирішення психологічних завдань;
- генерувати ідеї та завдяки власному досвіду приймати рішення та доносити їх до фахівців в галузі психологічної науки та міждисциплінарних знань;
  - управляти комплексними діями або проектами;
  - формувати комунікаційну стратегію;
  - використовувати іноземну мову на професійному рівні;
  - навчатись з високим рівнем автономності та мобільності, орієнтуватись на ринку праці, пов'язувати свою кар'єру з продовженням освіти;
- змінювати профіль діяльності в залежності від змін стратегії розвитку організації, технологічних умов;
  - використовувати в професійній діяльності знання психологічної структури життя людини, закономірностей психічного розвитку;
  - уміння самостійно працювати з інформацією, у ситуації професійної взаємодії застосовувати навички медіації;
  - здатність до фасилітації на груповому та командному рівні;
  - вміння проектувати діяльність, здійснювати управління процесами та змінами;
- використовувати інформаційні технології та програмне забезпечення в професійній діяльності;

- приймати рішення і вибирати стратегії поведінки та діяльності з урахуванням запитів клієнтів та етики професійної діяльності;
- вміння здійснювати аналіз фахової наукової психологічної літератури;
- вміння формувати програму психологічної допомоги особистості в різних кризових ситуаціях.

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Особливості організації психологічної експертизи в різних галузях

Тема 1. Предмет психологічної експертизи в різних галузях

Основна характеристика психологічної експертизи. Інтердисциплінарний характер психологічних експертиз. Зв'язок психологічної експертизи з патопсихологічною, судовою, медико-психологічною. Умови проведення психологічних експертиз, зовнішні та внутрішні експертизи. Порівняльна характеристика психологічної і психолог–педагогічної експертизи. Критерії психологічної експертизи в різних галузях. Форми психологічної експертизи. Експертні групи.

Тема 2. Організація і умови ефективної психологічної експертизи

Критерії необхідності проведення психологічних експертиз. Етапи проведення експертного вивчення психологічних структурних елементів. Комплексний підхід до підбору методик експертного вивчення. Психологічний інструментарій, як умова ефективної експертизи. Структура експертного оцінювання. Сучасний стан розробки директивно – нормативних

документів проведення психологічних експертиз. Загальна психологія і прикладні психологічні науки. Пограничні проблеми медичної, юридичної психології, психіатрії. Роль експериментальної психології у становленні психологічної експертизи. Принципи детермінізму і системного підходу.

Тема 3. Методики проведення психологічних експертиз в закладах освіти

Характеристика психологічних проблем, що потребують психологічної експертизи. Експертні групи в закладах освіти (ПМПК, методичні ради, експертні комісії, експерти –спостерігачі). Методи експертного вивчення відповідності навчальних технологій до індивідуальних, вікових та типологічних особливостей дітей. Методи вивчення змістових елементів навчальних матеріалів. Методи аналізу і вивчення неадекватних психологічних станів. Експертиза психологічних умов потенційних можливостей дитини в процесі навчання і виховання. Комплекс методик, що використовуються для психологічної експертизи в закладах освіти. Оформлення результатів психологічної експертизи в закладах освіти. Диференційні особливості застосування психологічних методик в процесі експертного оцінювання

Змістовний модуль 2 Різновидові експертизи та особливості їх реалізації

Тема 4. Методики проведення психологічних експертиз в службах соціального захисту населення

Психологічні проблеми, що входять до компетенції психологів соціальних служб. Види психологічної експертизи в соціальній службах. Робота психолога в МСЕК, в службах по роботі неповнолітніми, експертиза інвалідизованих осіб, аналіз психологічного стану клієнта. Комплекс методик, що використовуються для психологічної експертизи в соціальній сфері. Оформлення результатів, висновків, актів психологічної експертизи в соціальній сфері.

Тема 5. Основи проведення психологічних експертиз в закладах охорони здоров'я.

Характер психологічної проблематики в закладах охорони здоров'я

Три історичні етапи формування уявлень про психологічну експертизу. Перший етап - розвиток психологічної в руслі судової медицини, де основним об'єктом є потерпілий від злочину. Проблема безпомічних станів, оцінка психічних розладів потерпілих. Другий етап - розмежування з судовою медициною. Експертиза звинувачуваного і пов'язане з нею широке коло питань, які потрібно вирішувати в рамках медико-психологічної експертизи. Основи проведення патопсихологічної експертизи, умови проведення психіатричної експертизи. Роль психолога в психіатричній експертизі. Умови необхідності проведення медико-психологічної експертизи.

Тема 6. Основи психологічної експертизи в правоохоронних органах

Поняття, сфери застосування експертного знання. Відбір експертів і визначення їх компетентності. Експертне дослідження. Дев'ять класів судових експертиз.

Експертиза в юридичному процесі. Нормативне і методичне регулювання судово-психологічної експертизи. Зв'язок судово-психологічної експертизи з психологічними науками. Обставини, які служать підставою для призначення психологічної експертизи: відставання рівня психічного розвитку від вікової норми, перенесені або наявні психічні захворювання, психічні стани, перенесені або наявні соматичні захворювання, особливо інфекційні, хронічні, невиліковні, які свідчать про психічну нерівноваженість, емоційність або агресивність, причуди. Сприймання, уява, увага, запам'ятовування або відтворення, мислення, соціальна поведінка потерпілого, які провокують на здійснення злочину, наявність окремих ознак, які допускають можливість сильного душевного хвилювання правопорушника, непорозуміння або неналежна оцінка соціальної та моральної сутності і значимості своїх дій, сумнівів у правдивості, виходячи із особистості свідка і потерпілого та характеру ситуації, даних свідчень, невідповідність встановлених мотивів злочину, характеру зробленого, сумнівів відносно авторства письмового тексту, сумнівів у мотивах самогубства, інсценування самогубства. Судово-психологічна експертиза в цивільному

процесі. Групи цивільних справ при судовому розгляді, в яких використовують психологічну експертизу. Встановлення психологічних факторів, зроблених домовленостей /розуміти їх зміст, наслідки, здатності учасника домовленості приймати рішення, наявність у дієздатного суб'єкта патологічних відхилень психіки, які перешкоджають розумінню скоєного і т. д./. Встановлення психологічної сумісності чоловіка і дружини, можливості зняття конфліктів і збереження сім'ї у справах про розлучення шлюбу, встановлення професійної придатності з урахуванням психологічних особливостей особистості, психологічних компонентів загальної і спеціальної працездатності по справах про трудові скарги. Визначення психологічних особливостей правопорушень, які передбачені цивільним, сімейним, трудовим й іншим законодавством.. Встановлення індивідуально психологічних особливостей свідків, що здатні вірно сприймати події, факти і мають значення для справи, дають адекватні свідчення, виявлення пороків волі при здійсненні домовленості. Встановлення психологічного змісту елементів здатності до усвідомлення особою суті дій і до вольового корегування ними, встановлення змісту та ієрархії основних мотиваційних ліній особистості, а також психологічний аналіз ситуації і поведінки працівника та час управління сучасною технікою. Психологічна експертиза в адміністративному процесі.

Тема 7. Методи проведення науково-психологічної експертизи

Аналіз та вивчення психологічного інструментарію. Підбір методів до вивчення психологічних явищ і станів. Психологічна експертизи креативних матеріалів. Психологічна експертиза в сфері рекламної продукції. Порівняльні методи проведення науково-психологічної експертизи. Загально наукові методи проведення науково - психологічної експертизи. Експертиза плагіату. Експертне оцінювання психологічних методів вивчення особистості.

6. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1 Особливості організації психологічної експертизи в різних галузях												
Тема 1. Тема 1. Предмет психологічної експертизи в різних галузях	7	2				7	12	2				10
Тема 2. Організація і умови ефективної психологічної	11	4	2	2		10	14	2	2			10

експертизи												
Тема 3 Методики проведення психологічних експертиз в закладах освіти	11	2	2	2		10	10					11
Разом за змістовим модулем 1	32	8	4	4		27	38	4	2			30
Змістовий модуль 2. Різновидові експертизи та особливості їх реалізації												
Тема 4. Методики проведення психологічних експертиз в службах соціального захисту населення	10	2	2			6	6					9
Тема 5 Основи проведення психологічних експертиз в закладах охорони здоров'я.	12	2	2	2		6	7					9
Тема 6. Основи психологічної експертизи в правоохоронних органах	11	2	2	2		5	7					9
Тема 7. Методи проведення науково-психологічної експертизи	10	2		2		6	7		2			9
Разом за змістовим модулем 2	43	8	6	6		23	54		2			40
Усього годин	90	16	10	10		38	90		4			40
Модуль 2												
ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	90						90	4	6			90

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Організація і умови ефективної психологічної експертизи	2
2	Методики проведення психологічних експертиз в закладах освіти	2
3	Методики проведення психологічних експертиз в службах соціального захисту населення	2
4	Основи проведення психологічних експертиз в закладах охорони здоров'я.	2
5	Основи психологічної експертизи в правоохоронних органах	2

8. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Організація і умови ефективної психологічної експертизи	2
2	Методики проведення психологічних експертиз в закладах освіти	2
3	Методики проведення психологічних експертиз в службах соціального захисту населення	2
4	Основи проведення психологічних експертиз в закладах охорони здоров'я.	2
5	Методи проведення науково-психологічної експертизи	2

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Предмет психологічної експертизи в різних галузях	8
2	Тема 2. Організація і умови ефективної психологічної експертизи	8
3	Тема 3. Методики проведення психологічних експертиз в закладах освіти	8
4	Тема 4. Методики проведення психологічних експертиз в службах соціального захисту населення	8
5	Тема 5. Основи проведення психологічних експертиз в закладах охорони здоров'я.	8
6	Тема 6. Основи психологічної експертизи в правоохоронних органах	8
7	Тема 7. Методи проведення науково-психологічної експертизи	2
	Разом	54

10. Індивідуальні завдання

1. Поняття психологічної експертизи.
2. Психологічна експертиза в галузі соціальної психології.
3. ПЕ в галузі вікової та педагогічної психології.
4. ПЕ в галузі психології праці.
5. ПЕ в галузі юридичної психології.
6. Судово – психологічна експертиза особистості в умовах слідчої діяльності і судочинства.
7. Умови призначення і структура судово-психологічної експертизи.

8. Обов'язки, права і відповідальність експерта.
9. Структура психологічного дослідження в межах СПЕ.
10. Висновок СПЕ його структура та зміст.
11. Види судово-психологічних експертиз (одноособові, комісійні, комплексні, додаткові, заочні і повторні).
12. Вимоги до компетентності експерта – психолога.
13. Професійно-етичні принципи діяльності експерта-психолога.
14. Системний підхід до вивчення особистості в судово-психологічній експертизі.
15. Класифікація методів дослідження особистості.
16. Метод спостереження і його модифікації в СПЕ.
17. Метод експерименту в судово-психологічній експертизі.
18. Методи опитування (анкетування, інтерв'ю, бесіда) в СПЕ.
19. Метод тестів і межі його застосування в експертній практиці.
20. Соціометрія та її модифікації в СПЕ.
21. Метод психологічного аналізу документів. Контент – аналіз в СПЕ.
22. Біографічний метод.
23. Психологічний портрет злочинця.
24. Комплексний підхід до дослідження особистості в СПЕ.
25. Правова соціалізація особистості.
26. Правосвідомість особистості та основні функції правосвідомості.
27. Роль правових норм в соціалізації особистості.
28. Специфіка СПЕ малолітніх дітей.
30. Вивчення мотивації злочину у підлітків.
31. Психологічний портрет неповнолітнього правопорушника.
32. Психологічні особливості злочинної поведінки неповнолітніх.
33. СПЕ повнолітнього обвинуваченого.
34. Мотивація злочинної поведінки особистості.
35. Особливості когнітивної сфери обвинуваченого в кримінальних ситуаціях.
36. Емоційно – вольова регуляція поведінки особистості в умовах злочину.
37. Встановлення спроможності обвинувачуваних розуміти зміст і значення своїх дій і керувати ними.
38. Емоційний стрес і стресові ситуації у взаємодіях людей та їх урахування в СПЕ.
39. Аналіз факторів виникнення стресу.
40. Особливості психічної діяльності людини в умовах стресу.
41. Вплив стану сп'яніння на поведінку особистості в криміногенних ситуаціях.
42. Фрустрація та її дослідження в СПЕ.
43. Стан фізіологічного афекту
44. Психологічна характеристика неповнолітніх (малолітніх).
45. Врахування підліткової і юнацької психології свідків і потерпілих
46. Судово-психологічна експертиза повнолітніх свідків і потерпілих
47. Судово-психологічна експертиза здатності сприймати важливі для справи обставини і давати про них правильні показання.
48. СПЕ потерпілих по справах про сексуальні злочини.
49. Встановлення можливості потерпілих оказувати опір злочинцю.
51. Аналіз і врахування психічної травми у потерпілих по справах про сексуальні злочини.
53. Роль ситуації в поведінці особистості.
54. Судово-психологічна експертиза у цивільних справах.
55. СПЕ у справах (по питанням) про заподіяння моральної шкоди.
58. Дослідження спроможності обвинувачуваних по справах про ДТП адекватно сприймати зорову і слухову інформацію.
59. Дослідження сенсо-моторних реакцій обвинувачуваних по справах про ДТП.
60. Дослідження стану потерпілого у ДТП.

61. Дослідження специфічних проявів психіки людини у ДТП: амнезії, конфабуляції, гальмування, стреси і т.п.

11. Методи навчання

Словесні методи, наочні методи, практичні методи, проблемно-пошукові методи.

12. Методи контролю

Поточний контроль, модульний контроль, підсумковий контроль

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота							Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	100
14	13	13	13	14	14	15	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій
2. Тести модульного контролю (додаток 2)
3. Перелік питань до заліку (додаток 1)

15. Рекомендована література

Базова

1. Акимов Г. А., Лобастое О. С., Спивак Л. И. Некоторые вопросы организация психоневрологической помощи во время Великой Отечественной войны// Воен.-мед. журн.— 1985.—№ П.—С. 18—21.
2. Александровский Ю. А. Состояния психической дезадаптации и их компенсация.—М.: Наука, 1976.—272 с.
3. Александровский Ю. А. Психоневрологические расстройства при аварии на Чернобыльской АЭС//Медицинские аспекты аварии на Чернобыльской АЭС.—Киев: Здоров'я, 1988.—С. 171—177.
4. Александровский Ю. А., Румянцева Г. М., Щукин Б. П. и др. Состояние психической дезадаптации в экстремальных условиях (по материалам рии на Чернобыльской АЭС)//Журн. невропатол. и психиатр.—1989.— № 5.—С. 111—117.
5. Алтунин А. Т. Формирования гражданской обороны в борьбе со стихийными бедствиями.— М.; Стройиздат, 1978.— 248 с.
6. Биндер Г. Психопатии, неврозы, патологические реакции//Клиническая /Под ред. Г. Груде и др.—М.: Медицина, 1967.—С. 143—1.
7. Виленский Т. С. Неотложные состояния в невропатологии.— Л.: Медицина, 1986.— 303 с.
8. Виноградов М. В. Катастрофа: взгляд профессионала.— М.—Л., 1989—57 с,
9. Волович В. Г. Человек в экстремальных условиях природной среды.— М.: Мысль, 1983.—203 с.
10. Громов С.А. Реабилитация больных эпилепсией.-Л.: Медицина , 1987. – 176 с.
11. Горшков Г. П. Землетрясение//БСЭ.—2-е изд.—1952 —Т. 16.—С. 661—600.
12. Детенгоф Ф. Ф. Психическая закалка.— Ташкент: Медицина, 1967.— 51 с.
13. Джексон Э., Мукерджи Т. Приспособления человека к землетрясениям в Сан-Франциско. Калифорния//Стихийные бедствия: изучение и методы борьбы.— М.: Прогресс, 1978.—С. 177.
14. Иванов Н. В., Родионов И. А. О соотношении особенностей психогенных ситуаций и психогенных реакций//Материалы конференции (20—22 ноября 1971).—М., 1971.—С. 121—126.
15. Кабанов М.М.Реабилитация психически больных как социальная и клиническая проблема. М.,1980 с 50-81
16. Кабанов М.М. Реабилитация психически больных. - Л., 1978
17. Квасенко А.В. , Зубарев Ю.Г. Психология больного .- Л.,- 1980
18. Карвасарский Б.Д.Медицинская психология .-Л.: Медицина 1982-271с.
19. Канеп В. В. Моделирование организации медицинской помощи населению при стихийных бедствиях//Сов. здравоохран.— 1983.— № 5.— С. 8—13.
20. Коган О.Г., Найдин В.Л.Медицинская реабилитация в неврологии и нейрохирургии.- М.,1988,- с.303
21. Ковалевский Ю. Н. Стихийные бедствия и катастрофы.— Рига, 1986.— 111 «
22. Короленко Ц. П. Психофизиология человека в экстремальных условиях.— М.: Медицина, 1978.—271 с.
23. Мелехов Д.Е. Показатели эффективности реабилитационной работы в психических учреждениях. -М.: Медицина .1976-С.4-11.
24. П.Г. Мецов, Е.А. Щербина , В.А. Абрамов Реабилитация личности -. К., 1991
25. Мойкин Ю.В., Киколов А.И.и др.Психофизиологические основы профилактики перенапряжения .- М.-1997- 254с
26. Николаева В.В. Влияние хронической болезни на психику .-М. 1987- с. 166
27. Рутмае Э.М. Надо ли убегать от стресса .-М: 1990.- 128 с.
28. Случевский Ф. И. Диагностика психических состояний в норме и патологии.—Л.: Медицина, 1980.—293 с.
29. Спивак Л. И. Задачи психогигиены и психопрофилактики в современных условиях//Воен.-мед. журн.—1976.—№ П.—С. 17—20. Спивак Л. И.
30. Стресс и тревога в спорте.—М.:1983,—287 с.
31. Судебная психиатрия/Под ред. Г. И. Мпро.нта.—М.: Юрид. лит., 1986.— 330с.
32. Телешевская М.Э., Буртянский Д.Л. и др. Реабилитация больных неврозами .-К:1980 -150с.
33. Филатов А.Т. Социальные аспекты реабилитации психически больных .- Ижевск ,1981. С36-38
34. Худик В.А. Работа психолога в наркологическом стационаре .- К.- 1989.- с. 95
35. Шухова Е.В. Реабилитация детей с заболеваниями нервной системы .-м.: медицина ,1979.- 250с.

Додаткова

1. Байярд Д., Байярд К. Ваш беспокойный подросток. - М., 1991.
2. Берн Э. Трансакционный анализ и психотерапия. - С.Пб, 1992.

3. Блейхер В.М. Патопсихологическая диагностика. - К., 1986.
  4. Блейхер В.М. Клиническая психология. - Ташкент, 1976.
  5. Бобнева М.И. Специальные нормы и регуляция поведения. - М., 1978.
  6. Боссарт А.Б. Парадоксы возраста или воспитания. - М., 1991.
  7. Буянов М.И. Ребенок из неблагополучной семьи. - М., 1988.
  8. Буянов М.И. Беседы о детской психиатрии. - М., 1986.
  9. Валлон А. Психическое развитие ребенка. - М., 1976.
  10. Виленский О.Г. Врачебно-трудовая экспертиза при психических заболеваниях. - К., 1979.
  11. Выготский Л.С. Собрание сочинений. Т.6. - М., 1984.
  12. Герубер М.О. Нариси по проблемі свідомості в патопсихології. - М., 1961.
  13. Эйдмеллер Э.Г., Юстицкий В.В. Семейная психотерапия. - М., 1989.
  14. Захаров А.И. Неврозы у детей и подростков. - Л., 1983.
  15. Зейгарник Б.В. Личность и патология деятельности. - М., 1981.
  16. Зейгарник Б.В. Патология. - М., 1976.
  17. Зейгарник Б.В. Вступ до патопсихології. - М., 1969.
  18. Зейгарник Б.В. Основы патопсихологии. - М., 1973.
  19. Зейгарник Б.В. Патопсихология. - М., 1998.
  20. Карвасарский Б.Д. Неврозы. - Л., 1960.
  21. Кудрявцев И.Я. Судебная психолого-психиатрическая экспертиза. - М., 1988.
  22. Крук І.В., Блейхер В.М. Патопсихологічна діагностика. - К., 1986.
  23. Коррекционное обучение как основа личностного развития аномальных дошкольников. - М., 1989.
  24. Лебединский В.В. Порухення психічного розвитку дітей. - М., 1985.
  25. Лейту Г. Психодрама: теория и практика. - М., 1994.
  26. Лограбен. Нариси по теорії психології та психотерапії. - Єреван, 1984.
  27. Лобзим В.С., Решетников М.М. Аутогенная тренировка. - Л., 1986.
  28. Максимова Н.Ю. Основы дитячої патопсихології. - К., 1996.
  29. Немов Р.С. психология: Кн. 3. Психодиагностика. М., 1998.
  30. Пезмикиян Н. Позитивная семейная психотерапия: семья как терапевт. - М., 1993.
  31. Психодиагностика: теория и практика. - М., 1985.
  32. Рабочая книга школьного психолога /Под ред. Н.В.Дубровиной. - М., 1991.
  33. Рубинштейн С.Я. Психология умственно отсталого школьника. - М., 1979.
  34. Селецкий А.И. Психопатология детского возраста. - К., 1987.
  35. Соколова Е.Т. Проективные методы исследования личности. - М., 1980.
  36. Сорокина Т.Т., Гайдук Ф.М., Евсегнеев Э.А. Практическое пособие по психиатрии. - Минск, 1991.
  37. Трожесоглава З. Легкая дисфункция мозга в детском возрасте. М., 1986.
  38. Фрейд А. Психология "Я" и защитные механизмы. - М., 1993.
  39. Фрейд А. Психология бессознательного /Под ред. Ярошевского М.Г. - М., 1990.
  40. Франкли В. Человек в поисках смысла. - М., 1990.
  41. Хезлем М.Т. Психіатрія – М.,1998.
  42. Шванцара У. Диагностика психічного розвитку. - Прага, 1978.
- Додаткова:
43. А.Айві, М.Айві, Л.Саймек-Дайнінг. Консультування та психотерапія, 1987.
  44. В.М.Блейхер, І.В.Крук, С.Н.Боков. Практична психопатологія. Ростов-на-дону,1996,448с.
  45. Л.І.Вассерман, С.А.Дорофеева, Я.А.Меєрсон, Методи нейропсихологічної діагностики. Санкт-Петербург, 1997, 304с.
  46. В.Д.Менделевич. Психіатрична пропедевтика. М.,1997,496с.
  47. В.С.Гуськов. Термінологічний словник психіатра. М.,1965.
  48. Н.Ф. Дементьева. Методологічні питання психіатрії. М.,1981, с.87-98.
  49. Б.В.Зейгарник. Психопатологія. М.,1986,288с.
  50. Ц.П.Короленко, А.Л.Галін. Журнал невропатології та психіатрії, 1981,12.
  51. М.С.Роговін. Журнал невропатології та психіатрії,1979,2-3.
  52. К.Ясперс. Загальна психопатологія. М.,1997,1056с.
  53. Р.С. Немов. Психологія (в 3-х томах), М.,1995.
  54. Є.Т.Соколова. Самосвідомість та самооцінка при аномаліях особистості. М.,1989.215с.
  55. К.Юнг. Психологічні типи. М.,1995. 716с.
  56. С.Л.Рубінштейн. Основы загальної психології (в 2-х томах), М.,1989.
  57. В.Н.Мясищев. Особистість та неврози. Л.,1960. 400с.

58. А.Ш.Тхостов, Г.А.Арина. Теоретичні проблеми дослідження внутрішньої картини хвороби. Психологічна діагностика відношення до хвороби..., Л., 1990, с.32-38.
59. В.Н.Герасименко, А.Ш.Тхостов. Реабілітація онкохворих. М., 1988. с.33-46.
60. Н.Д.Лакосіна. Г.К.Ушаков. Медична психологія. М., 1984, 272с.
61. В.В.Ніколаєва. Вплив хронічного захворювання на психіку. М., 1987, 168с.
62. \ Абульханова – Славская К.А. Развитие личности в процессе жизнедеятельности // Психология формирования и развития личности .- М.: Наука, 1981.-365с.
63. Атлас для экспериментального исследования отклонений в психической деятельности человека / Под ред. И.А. Полищука и А.Е. Видренко. 2-е изд. Здоров'я, 1980. С. 124.
64. Александровская Э.М. Критерии социально-психологической адаптации детей к школе В книге проблемы адаптации в гигиене детей и подростков//Под. ред. Сердюковской Г.Н., Громбах С.М. - М., 1983.-С.32-39.
65. Аллан Дж. Ландшафт детской души. Психоаналитическое консультирование в школах и клиниках /Перевод с англ. Ю. М. Донца. Под общей редакцией В.В. Зеленского /.- ЗАО "Диалог"- ИП "Лотаць".-СПб-Мн., 1997.- 256с.
66. Астапов В.М. Тревожность у детей. - М.: ПЕР СЭ, 2001.-160с.
67. Багдалян Л.О. Актуальные проблемы эволюционной неврологии и развитие мозга ребенка // Методические аспекты науки о мозге. - М., 1983.-С.16-18.
68. Бине А. Измерение умственных способностей: Пер. с фр.- СПб.: Союз, 1998.-432с.
69. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. Киев: Наукова думка, 1989. С.200.
70. Валлон А. Психическое развитие ребенка. – М., 1967.- С.34-52.
71. Венгер Л.А. О формировании познавательных способностей в процессе обучения дошкольников. - М., 1981. - С.179-183.
72. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. А.В. Петровского. М., 1981.
73. Возрастная и педагогическая психология: Хрестоматия: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Сост. И.В. Дубровина, А.М. Прихожан, В.В. Зацепин. М., 1999.
74. Возрастная и педагогическая психология: Тексты / Сост. и коммент. О. Шуаре Марта. М., 1992.
75. Головань Н.О. Ми готові до школи? – Кіровоград: Держ. Центрально-Українське вид-во, 1994. С.72.
76. Гальперин П.Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка. М., 1985.
77. Гуревич М.О. Психология детского возраста. 2-е изд., испр. и допол.,-М.:Госмедиздат, 1932.- 231с.
78. Диагностика личности учащегося в коллективе: Методические рекомендации для учителей и студентов педагогических институтов / Сост. Т.И. Пашукова. Кировоград: КГПИ, 1989. С.20.
79. Дорош Н.У., Назаревич В.В. Діагностика нервово - психічного розвитку дітей раннього віку: Практ. пос. – Рівне: Принт Хаус, 2005. – 84 с.
80. Дошкольная педагогика: Учеб. пособие. - 4-е изд., стер./ Козлова С.А.-М., 2002.- 416с.
81. Дошкільна педагогічна психологія за ред. Д.Ф.Ніконенко – К.: -1987. с181
82. Загальна вікова і педагогічна психологія за ред.Г.Б.Казаренновська , О.П.Доліна .- К.: Вища школа.- 1990.-с.141.
83. Изучение психологии личности "трудного" младшего школьника: Методические рекомендации для студентов педагогических институтов и учителей 1-3-х классов общеобразовательной школы / Сост. И.А. Головань. Кировоград: КГПИ, 1988. С.48.
84. Каптерев П.Ф. Детская и педагогическая психология. М.; Воронеж, 1999.
85. Каримова Р.Б. Интегральная оценка психо-социального развития детей дошкольного возраста. Методическое пособие. - Алматы, 1999. - 19с.
86. Колга В.А. Дифференциально-психологические исследования когнитивного стиля и обучаемости. Дис. ... канд. психол. наук. – Л., 1976.
87. Клайн П. Справочное руководство по конструированию тестов. Введение в психометрическое проектирование: Пер. с англ. Киев: Малое научн. внедр. предприятия "ПАН ЛТД". 1994. С.283.
88. Крайн У. Теории развития. Секреты формирования личности. 5-е международное издание .- СПб.: прайм- Еврознак , 2002.-512с.
89. Курс общей, возрастной и педагогической психологии / Под ред. М.В. Гамезо. М., 1982. Вып. 3.
90. Лебединский В.В. Нарушение психического развития у детей. М.: Изд-во МГУ, 1985.-168с.
91. Лучшие психологические тесты для профотбора и профориентации: Описание и руководство к использованию / Отв. ред. А.Ф. Кудряшов. Петрозаводск: Петроком, 1992. С.318.

92. Максименко С.Д. Теорія и практика психолого педагогічного дослідження.-К.: НДП., 1990.- 239с. Атлас для экспериментального исследования отклонений в психической деятельности человека / Под ред. И.А. Полищука и А.Е. Видренко. 2-е изд. Здоров'я, 1980. С. 124.
93. Бине А. Измерение умственных способностей: Пер. с фр.- Спб.: Союз, 1998.-432с.
94. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. Киев: Наукова думка, 1989. С.200.
95. Методики психодиагностики в учебно-воспитательном процессе / Сост. В.В. Гришин, П.В. Лушин. – М.: ИКА "Москва". 1990. С.64.
96. Методические рекомендации по диагностике эгоцентризма у подростков и старших школьников для студентов-практикантов педагогических институтов / Сост. Т. И. Пашукова. Кировоград: КПИИ, 1987. С. 16.
97. Маркова А.К., Лидерс А.Г., Яковлева Е.Л. Диагностика и коррекция умственного развития в школьном и дошкольном возрасте. Петрозаводск, 1992.
98. Мухина В.С. Детская психология .- М.: Эксмо –Пресс, 2000.- 352с.
99. Назаревич В.В., Тарасюк С.О. Схеми психолого-педагогічних характеристик: Практ. пос. – Рівне: Принт Хаус, 2003. – 56 с.
100. Ньюкомб Н. Развитие личности ребенка. 8-е международное издание. - СПб.: Питер, 2002. - 604с.
101. Озерецкий Н.И. Психопатология детского возраста. - М.: Госпедиздат, 1934. - 232с.
102. Обухова Л.Ф. Возрастная психология: Учебник. М., 1996.
103. Общая психодиагностика. Основы психодиагностики, немедицинской психотерапии и психологического консультирования / Под ред. А.А.Бодалева, В.В.Столина. – М.: изд-во Моск. ун-та, 1987. С.304.
104. Певзнер М.С., Лубовский В.И. Динамика развития детей - олигофренов.- М.: АПН РСФСР, 1963.-224 с.
105. Петровський В.А. Психология неадаптивной активности. - М., 1992.-С.24-31.
106. Пиаже Ж. Теория Пиаже .-В кн. История зарубежной психологии. Тексты. – М.: МГУ, 1986. - С.134-142.
107. Платонов К.К., Адаксин Б.И. Об изучении формирования личности учащихся. - М., 1966.- С.59-63.
108. Практикум по возрастной и педагогической психологии: Учебное пособие для студентов пед. ин-тов /А.А.Алексеев, И.А.Архипова, В.Н.Бабий и др. Под ред. А.И. Щербакова .- М.: Просвещение, 1987.-255с.
109. Практикум по возрастной и педагогической психологии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Под ред. А.И. Щербакова. М., 1987.
110. Практикум по психодиагностике. Конкретные психодиагностические методики / Ред. колл. А.И. Зеличенко, И.М. Карлинская, В.В. Столин, А.Г. Шмелев. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. С. 176.
111. Практикум по психодиагностике. Психодиагностика мотивации и саморегуляции / Ред.колл. А.И. Зеличенко, И.М. Карлинская, С.Р. Пантеев и др. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. С.160.
112. Практикум по психодиагностике. Психодиагностические материалы / Под ред. А.А. Бодалева, И.М. Карпинской, С.Р. Пантеева, В.В. Столина. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1988. С.141.
113. Практикум по психодиагностике. Психодиагностические материалы / Под ред. А.А. Бодалева и др. – М.: Изд-во Моск. ун-та. 1988. С. 141.
114. Профконсультационная работа со старшеклассниками/ Под ред. Б.А. Федоришина. Киев.: Радянська школа. 1980. С.160.
115. Психологическая диагностика индивидуально-психологических свойств личности будущего педагога: Методические рекомендации для учителей, осуществляющих профессиональную ориентацию на педагогические профессии / Сост. Н.В. Ильчукова, Е.А. Ильчукова, Д.Т. Кропоткин. Сыктывкар: Коми гос. пед. ин-тут, 1992. С.41.
116. Психология познавательных процессов: Учебно-методическое пособие для студентов факультета медицинской психологии / Сост.: В.А. Мадорский, Н.И. Мельченко, Р.Ф. Ихсанов, Л.И. Мостовая. Самара: СМИ, 1992. С.78.
117. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И.В. Дубровиной. М., 1995.
118. Рабочая книга практического психолога: Технология эффективной профессиональной деятельности М., 1996.
119. Раис Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. СПб., 2000
120. Розен И.М. Психология фантазии: Экспериментально-теоретическое исследование внутренних закономерностей продуктивной умственной деятельности. Минск: Изд-во ВГУ, 1977.С.312.

121. Узнадзе Д.Н. Детская психология. - Т.: 1967.- С.89-94.
122. Ушаков Г.К. Пограничные нервно- психические расстройства .- М.: Медицина,1987.- 304с.
123. Фельдштейн Д.И. Проблемы возрастной и педагогической психологии: Избр. психол. тр. М., 1995.
124. Фридман Л.М., Пушкина Т.А., Каплунович И.Я. Изучение личности учащегося и ученических коллективов: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1988. С.207.
125. Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии .- М.:ИМУ, 1981 .- 304с.
126. Швацара Й. Диагностика психического развития .- Прага, 1978.- 46с.

15. Інформаційні ресурси

rseb.com.ua, . skipp.siteedit.ru, . ekspertiza.com.ua...

**Питання до заліку
з курсу «Методики психологічної експертизи в різних галузях»**

1. Предмет психологічної експертизи в різних галузях
2. Основна характеристика психологічної експертизи.
3. Інтердисциплінарний характер психологічних експертиз.
4. Зв'язок психологічної експертизи з патопсихологічною, судовою, медико-психологічною.
5. Умови проведення психологічних експертиз, зовнішні та внутрішні експертизи.
6. Порівняльна характеристика психологічної і психолог –педагогічної експертизи.
7. Критерії психологічної експертизи в різних галузях.
8. Форми психологічної експертизи.
9. Експертні групи.
10. Методи експертного оцінювання психологічних станів
11. Методологічні принципи організації і проведення психологічної експертизи в різних галузях.
12. Проблеми і категорії психологічних проблем, що потребують експертного оцінювання.
13. Суб'єктивні, об'єктивні, проєктивні методи експертного вивчення психологічних ситуацій і проблем, станів.
14. Теоретичні основи проведення психологічних експертиз.
15. Клінічні і тестові методи експертного оцінювання.
16. Валідізація, стандартизація методик психологічної експертизи.
17. Умови підбору методик для проведення психологічної експертизи.
18. Рівні дослідження людини.
19. Загальні методи психологічного дослідження: психологічна діагностика, прогнозування, проєктування, методи впливу.
20. Спеціальні методи
21. Види психологічних експертиз в різних галузях
22. Взаємозв'язок психологічної експертизи і діагностичних процедур.
23. Експертиза психологічних станів (інтерпретація симптомів і синдромів в психічних сферах особистості).
24. Експертиза психологічних ситуацій (експертне оцінювання конфліктних ситуацій, порушення соціальних взаємодій).
25. Експертне оцінювання психічного розвитку особистості, потенційних можливостей і здібностей особистості .
26. Експертне оцінювання психологічного інструментарію
27. Функції психолога – експерта.
28. Критерії необхідності проведення психологічних експертиз.
29. Етапи проведення експертного вивчення психологічних структурних елементів.

30. Комплексний підхід до підбору методик експертного вивчення.
31. Психологічний інструментарій, як умова ефективної експертизи .
32. Структура експертного оцінювання.
33. Сучасний стан розробки директивно – нормативних документів проведення психологічних експертиз.
34. Принципи детермінізму і системного підходу в психологічній експертизі .
35. Методики проведення психологічних експертиз в закладах освіти
36. Характеристика психологічних проблем, що потребують психологічної експертизи
37. Експертиза психологічних умов потенційних можливостей дитини в процесі навчання і виховання.
38. Комплекс методик, що використовуються для психологічної експертизи в закладах освіти.
39. Оформлення результатів психологічної експертизи в закладах освіти.
40. Психологічні проблеми, що входять до компетенції психологів соціальних служб.
41. Види психологічної експертизи в соціальній службах.
42. Комплекс методик, що використовуються для психологічної експертизи в соціальній сфері.
43. Оформлення результатів, висновків, актів психологічної експертизи в соціальній сфері.
44. Характер психологічної проблематики в закладах охорони здоров'я
45. Основи проведення патопсихологічної експертизи, умови проведення психіатричної експертизи.
46. Роль психолога в психіатричній експертизі.
47. Умови необхідності проведення медико – психологічної експертизи.
48. Поняття, сфери застосування експертного знання.
49. Відбір експертів і визначення їх компетентності.
50. Обставини, які служать підставою для призначення психологічної експертизи
51. Методи проведення науково-психологічної експертизи
52. Аналіз та вивчення психологічного інструментарію.
53. Підбір методів до вивчення психологічних явищ і станів.
54. Психологічна експертизи креативних матеріалів.
55. Психологічна експертиза в сфері рекламної продукції.
56. Порівняльні методи проведення науково-психологічної експертизи.
57. Загально наукові методи проведення науково - психологічної експертизи.
58. Експертне оцінювання психологічних методів вивчення особистості.
59. Результати експертного вивчення психологічних явищ
60. Проведення психологічної експертизи й оцінка її результатів.
61. Організація проведення психологічної експертизи.
62. Етапи проведення психологічної експертизи .
63. Складання висновків, експертних актів, підготовка виступів із результатами експертизи .

**Модульний тестовий контроль з курсу
«Методики психологічної експертизи в різних галузях»**

1. Експертиза – це :

- a) Метод отримання нових знань;
- b) певний вид діяльності психолога, який базується на виявленні конкретного психологічного явища, з метою вмотивованого висновку;
- c) наукова концепція, що виникла в середині XIX ст.;
- d) метод психотерапевтичного впливу;

2. Виберіть назву груп, які є видами експертних:

- a) ситуативні;
- b) референтні;
- c) спецгрупи;
- d) експертні комісії;

3. Психологічна експертиза відрізняється від психодіагностики:

- a) використовуваними методиками;
- b) об'єктом вивчення;
- c) чіткою структурою вивчення одного психічного явища, з метою комплексного та структурного аналізу психологічних компонентів явища;
- d) приналежністю до іншої наукової парадигми.

4. Одним із чотирьох суб'єктів, які проводять експертизу є:

- a) батько або інша близька особа підекспертної особи;
- b) сама підекспертна особа;
- c) експертна комісія;
- d) асоціація незалежних експертів.

5. Видами експертизи є:

- a) сексуально-психологічна;
- b) етно-психологічна;
- c) науково-психологічна;
- d) соціально-психологічна.

6. Судово-експертиза проводиться:

- a) за проханням підекспертної особи;
- b) за проханням юристів, криміналістів;
- c) міністра юстиції;
- d) потерпілих від рук правопорушника.

7. Патопсихологічна наука має зв'язок з :

- a) педагогікою, фармакологією;
- b) фармакологією, психоневрологією;
- c) психоневрологією, судовою криміналістикою;
- d) судовою криміналістикою, фармакологією;

8. Головною умовою проведення експертизи є:

- a) прохання підекспертної особи;
- b) прохання замовника;
- c) здійснення особою правопорушення;

d) опосередкований контакт експерта і підекспертної особи;

9. Виберіть із запропонованих інші умови проведення експертизи:

a) потреба в кваліфікованій характеристиці певного явища;

b) компетентність в інтеграції результатів;

c) експертом повинна бути тої чи іншої статі, що і підекспертний;

d) експертиза повинна проводитись методиками створеними вітчизняними психологами;

10. Етичні принципи проведення експертизи передбачають дотримання таких нормативно-правових документів:

a) конвенція про права людини, Етичний кодекс психолога. Конституція держави, де проводиться експертиза та ін.;

b) закон України „Про освіту”, Етичний кодекс психолога, „Психологічна експертиза і законодавство України”;

c) Етичний кодекс психолога; „Постанова Президента України про психологічну експертизу”, „Конвенція про права дитини та ін.”;

d) Етичний кодекс психолога, „Вимоги до психологічної експертизи при експертній оцінці хворого суспільства”;

11. Які ви знаєте форми експертизи:

a) Зовнішня і внутрішня;

b) Альфаекспертиза і бетаекспертиза;

c) Судово-психологічна, психолого-педагогічна та ін.;

d) Природне і лабораторна.

12. Процес дослідження психологічного явища, яке проводить експертна група, що не має безпосереднього контакту з особами або ситуаціями, які піддаються психологічній експертизі, називається:

a) Альфаекспертиза;

b) зовнішня експертиза;

c) внутрішня експертиза;

d) бетаекспертиза.

13. Процес дослідження психологічного явища, яке проводиться експертом чи групою експертів, які безпосередньо знайомі з проблемою або психологічною ситуацією, що склалась та мали можливість спостерігати процес динаміки розвитку проблеми, називається:

a) альфаекспертиза;

b) зовнішня експертиза;

c) внутрішня експертиза;

d) бетаекспертиза.

14. Критерії проведення експертизи це наступні:

a) психологічна готовність експерта, проведення експертизи лише весною і осінню, що зумовлено сезонними циклами; використання максимум трьох методик;

b) кваліфікований системний підхід до вивчення проблеми; перевірка отриманих даних, врахування зовнішніх чинників;

- c) Психологічна сумінтність між підекспертною особою і експертом; врахування зовнішніх чинників; сенситивний тип особистості експерта за А.Лічко;
- d) Взаємна симпатія між експертом і підекспертною особою; сенситивний тип особистості експерта за класифікацією К.Леогарда.
15. Професійні компетентність передбачає використання:
- a) Як мінімум 3 методики;
- b) як максимум 3 методики;
- c) як мінімум 7 методик;
- d) як максимум 7 методик.
16. Доступ до результатів експертизи мають:
- a) підекспертна особа та її батьки чи інші найближчі родичі;
- b) лише експерт чи експертна комісія;
- c) найближчому оточенню піжекспертної особи, крім неї самої, оскільки це може нанести їй психологічну травму;
- d) замовник та підекспертна особа.
17. В разі розбіжностей результатів попередньої і повторної експертизи:
- a) психологічне явище чи ситуація визначаються як такими, що не піддаються вивченню;
- b) формується нова експертна група і новий методологічний склад експертизи;
- c) достовірними вважаються результати повторної експертизи;
- d) між результатами двох експертиз вираховується середні значення, тобто знаходиться компроміс;
18. Комплексна діагностика включає наступні підходи:
- a) Об'єктивний, суб'єктивний, диференціальний;
- b) об'єктивний, суб'єктивний, проектний;
- c) диференціальний, проективний, психометричний;
19. В основі суб'єктивних методів лежить:
- a) глибинна проекція;
- b) стандартизовані тести;
- c) вивчення мезарівна особистості;
- d) метод експерименту.
20. Базою об'єктивного підходу є:
- a) стандартизовані тести;
- b) глибинна проекція;
- c) вивчення мезарівня особистості
21. До проектних методик належать:
- a) соціометрія, референтометрія;
- b) САН, ММРІ;
- c) ТАТ, Тест Лютера, Тест Рормаха;
- d) бесіда, спостереження, експеримент
22. Проекція – це:
- a) захисний механізм (за З.Фрейдом);
- b) установка особистості;

- c) мотив досягнення успіху;
  - d) спосіб отримання даних;
23. Є наступні групи методів експертизи:
- a) спеціальні, загальні, тестові;
  - b) загальні, клінічні, тестові;
  - c) спеціальні, клінічні, тестові;
  - d) загальні, спеціальні, вибіркові.
24. Метод спостереження належить до наступної групи методів:
- a) спеціальні;
  - b) клінічні;
  - c) тестові;
  - d) загальні;
25. В основі клінічного методу лежить:
- a) клінічний гіпноз;
  - b) тлумачення сновидінь;
  - c) тлумачення обмовок і т.п.;
  - d) клінічна бесіда.
26. Один із компонентів структури особистості за З.Фрейдом:
- a) один із архетипів за Юнгом;
  - b) під структура „Я- концепції”;
  - c) поняття із трактату Аристотеля „Про душу”;
27. „Я - образ” включає такі компоненти:
- a) Ід, его, суперего;
  - b) Мотиви, потреби, цілі, цінності та ін.;
  - c) „Воно”, „Я”, „Супер- Я”;
  - d) „Я - реальне”, „Я-ідеальне”, „Я-фізичне” та ін.
28. Під час експертизи нас цікавлять такі характеристики самооцінки підекспертної особи:
- a) якість, інтенсивність, глибина;
  - b) модальність, диференційованість, спрямованість;
  - c) адекватність, рівень, прояви в певній симптоматиці;
  - d) адекватність, інтенсивність, спрямованість;
29. Виберіть компоненти, які входять до „Я - концепції”:
- a) „Я - образ”;
  - b) самооцінка;
  - c) самовизначення;
  - d) самоактуалізація;
30. Самоповага, відчуття власної цінності, адекватне сприйняття себе - це характеристика:
- a) індеферентої „Я - концепції”;
  - b) негативної „Я - концепції”;
  - c) позитивної „Я - концепції”;
  - d) відсутності „Я-концепції”.
31. Під час психологічної експертизи ситуацій експерта цікавлять такі питання:
- a) Як звати підекспертну особу ? Яка в неї освіта? Де працює?

- b) Що було? Що є? Що буде?
- c) Яких релігійних поглядів дотримується підекспертна особа? Якими хворобами хворіла (інфекційні, соматичні і т.д.)? Які стосунки з батьками?
- d) Яке гендерне співвідношення учасників ситуації? Вік учасників ситуації? Їх ставлення до батьків?
32. До інтелектуальних порушень депреваційного характеру належать:
- Комплекс Електри;
  - Синдром Мавглі;
  - Едитів комплекс;
  - Синдром Аристотеля.
33. Втрата інтелекту з віком – це:
- депревація;
  - дедукція;
  - деменція;
  - дисимуляція
34. Виберіть, що тут зайве:
- психологічна експертиза в пологових будинках;
  - психологічна експертиза в дошкільних закладах;
  - психологічна експертиза в процесі навчання;
  - психологічна експертиза в профтехучилищах;
  - експертне оцінювання навчання у вищих учбових закладах;
35. Експертні групи в закладах освіти поділяються на:
- відкриті і закриті;
  - внутрішні і зовнішні;
  - ендогенні і екзогенні;
  - імпунітивні та екстрапунітивні;
36. Експертні групи в які входять лише спеціалісти з даної проблематики, з однієї спеціальності називаються:
- закриті;
  - відкриті;
  - ендогенні;
  - імпунітивні;
37. Експертні групи в склад яких входять фахівці різних спеціальностей з включенням незалежних експертів називаються:
- відкриті;
  - зовнішні;
  - екзогенні;
  - імпунітивні.
38. Який компонент не підлягає експертизі в дошкільному віці:
- психічний розвиток дитини;
  - емоційний фон дитини;
  - поведінкова активність;
  - характеристика провідної діяльності навчання.
39. Які компоненти не враховуються при експертизі у вищих учбових закладах:
- рівень морального виховання студентів;

- b) вивчення загального культурного рівня студентів;
- c) рівень готовності до сімейного життя;
- d) психосоматичні прояви;
- e) рівень вкладання.

40. Принцип екологічності в психолого-педагогічній експертизі означає:

- a) що експертиза має проводитись в приміщенні на території з мінімальним забрудненням середовища;
- b) експерт повинен бути без шкідливих звичок;
- c) експертиза не повинна порушувати та вносити корективи в природні процеси, не повинна шкодити учасникам процесу;
- d) особисту відповідальність експерта за наслідки експертизи.

41. До інших принципів психолого - педагогічної експертизи належать:

- a) принцип історизму;
- b) принцип конструктивності;
- c) принцип варієфіксованості;
- d) принцип діалогу і співробітництва;
- e) принцип „тут і зараз”.

42. Яка з запропонованих методик діагностує готовність дитини до школи:

- a) методика Рене Жиля;
- b) ТАТ;
- c) Q-сортування В.Стефансона;
- d) Методика Керне –Йерасика.

43. Конфлікти в сім’ї та на виробництві, що не містить елементу злочину - це питання:

- a) судово-психологічної експертизи;
- b) соціально-психологічної експертизи;
- c) медико-психологічні експертизи;
- d) взагалі не вивчається психологічною експертизою;

44. Які питання не належать до соціально-психологічної експертизи:

- a) ситуації травматизації, зміни психічного стану;
- b) порушення прав людини та дитини;
- c) соціально-педагогічна занедбаність школярів;
- d) прояви соціальної дезадаптації;
- e) глибина та характер психічного порушення;
- f) проблеми симуляції та дисимуляції психічного розладу;
- g) визначення психічного рівня та психічного стану людей, які претендують на опіку та всиновлення.

45. В яких закладах проводиться соціально-психологічна експертиза:

- a) в слідчому ізоляторі, в залі суду;
- b) в реабілітаційних центрах, в службі для молоді;
- c) службах у справах неповнолітніх, кризових центрах;
- d) страхові компанії, бекмекерські контори;
- e) центри соціальної допомоги.

46. В процесі соціально-психологічної експертизи відбувається взаємодія таких фахівців:

- a) соціального працівника, соціального педагога, лікаря;
  - b) соціального працівника, криміналіста, лікаря;
  - c) соціального працівника; соціального педагога; представника від міністра юстиції;
  - d) соціального педагога, криміналіста. Представника від міністра юстиції;
47. До видів соціально-психологічної експертизи належить:
- a) психологічна експертиза стану клієнта, сім'ї, правопорушення, асоціальної поведінки, психіки осіб. Які претендують на індивідуалізацію;
  - b) експертиза навчальної діяльності, сексуальної поведінки, експертиза покійника, експертиза живих людей;
  - c) психодіагностична, психокорекційна, психотренінгові, психотерапевтична роботи;
  - d) стаціонарна, амбулаторна, заочна;
48. Судово-психологічна експертиза – це:
- a) експертне дослідження, предметом якого є психічне життя працівників правоохоронних органів;
  - b) це форма психологічної експертизи, яка є необхідною умовою при допиті обвинувачених, потерпілих, свідків;
  - c) експертне дослідження, предметом якого є факти, що належать до психічної діяльності людини і мають значення для органів правосуддя;
  - d) такого виду психологічної експертизи взагалі не існує.
49. Виберіть пункти, які входять до компетенції судово-психологічної експертизи:
- a) наявність у підекспертної особи психічного захворювання, його глибин, характер, час, коли з'явилися перші прояви;
  - b) діагностика асоціальної поведінки потерпілого, що провокував на вчинення злочину;
  - c) обставини сімейного життя працівників правоохоронних органів;
  - d) стан афекту;
  - e) психологічну готовність працівників правоохоронних органів вистрілити в людину;
  - f) психологічний стан клієнта до смерті, що міг схилити до суїциду.
50. Психологічна експертиза, яка проводиться лише за матеріалами кримінальної справи. Свідченням та продуктами діяльності особи називається:
- a) стаціонарно-судова експертиза;
  - b) амбулаторно-судова експертиза;
  - c) заочно-судова експертиза;
  - d) експертиза в залі суду.
51. Термін проведення якого виду експертизи не повинен перевищувати 30 діб:
- a) стаціонарно-судова експертиза;
  - b) амбулаторно-судова експертиза;
  - c) експертиза в залі суду;
  - d) заочно-судова експертиза.
52. Симуляція – це

a) навмисне свідоме перебільшення симптомів наявного захворювання з метою отримання потрібного експертного висновку.

b) Свідоме штучне продовження стану психічного розладу;

c) один із видів психологічного афекту;

d) свідоме зображення ознак неіснуючого афекту;

53. Навмисне свідоме перебільшення симптомів наявного захворювання з метою отримання потрібного експертного висновку – це:

a) сюрсимуляція;

b) метасимуляція;

c) Агравація;

d) Дисимуляція.

54. Експертиза психологічного інструментарію – це:

a) Експертиза магнітофонних та відеозаписів. Якими у своїй діяльності користуються психологи;

b) Експертиза психодіагностичних, психокорекційних, психотренінгових та інших технологій роботи з клієнтом;

c) Експертиза обладнання, яке використовується під час експериментів;

d) Експертиза апартаментів кабінету практичного психолога.

55. Що не входить до прав та обов'язків психологів – експертів:

a) Сертифікація психокорекційних, психотерапевтичних та інших методик роботи з клієнтом;

b) Популяризація психодіагностичних, психотерапевтичних та інших методик роботи з клієнтом;

c) Надання ступеня наукового знання за розробку особливо цінних методик;

d) експертиза авторських методик та вдосконалення класичного інструментарію;

e) забезпечення об'єктивності, достовірності результатів;

f) занесення нової методики до „Міжнародної енциклопедії

психодіагностичних, психотерапевтичних та інших методик та технологій роботи з клієнтом”